

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Астахова С.А.

викладач;

Грінченко Н.О.

кандидат філологічних наук, доцент,

*Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка*

ПЕРЕКЛАД ВЕРБАЛЬНИХ РЕПРЕЗЕНТАЦІЙ ФОНОВИХ ЗНАНЬ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Дискурс будь-якого типу є полем боротьби, відповідно, особливого значення в контексті даного твердження політичний дискурс, адже він фактично є полем боротьби за владу. Це динамічний мовний, семантичний простір, в якому не лише продукуються, а і випробовуються соціальні смисли, а їх функціональне призначення має спонукальний характер. Будучи абсолютним відображенням політичної, соціальної та культурної ситуації у певному суспільстві, політичний дискурс також є моделлю суспільних інтересів.

Підвалини теорії політичного дискурсу було закладено представниками кембріджської та оксфордської філософських шкіл у 50-ті рр. ХХ ст. в результаті аналізу лінгвістичного контексту громадської думки. Термін «дискурс» поступово поширювався у всіх західних гуманітарних дисциплінах з 60-70-х рр., а з кінця 80-х – початку 90-х рр. ХХ ст. і в Україні, де над розробкою дискурсу, зокрема політичного, працюють С. Андрусів, О. Білий, Є. Бистрицький, В. Вовк, Т. Гундарова, А. Клепиков, Н. Костенко, С. Павличко, Н. Сукаленко, Г. Почепцов, а за кордоном – Р. Водак, Ю. Габермас, Т. Ван Дейк, Г. Кресс, А. Маколкін, Дж. Фіске, Р. Ходж [1; 5].

Однією з найбільш повних класифікацій дискурсів є класифікація Г. Почепцова, в якій серед інших він виокремлює політичний дискурс. Цей тип дискурсу можна розглядати у вузькому і широкому розумінні. Часом так позначають лише публічні виступи політиків. Ширше розуміння поняття політичного дискурсу охоплює всі мовні висловлювання, в яких йдеться про політику, він має низку особливостей, які пов'язані власне з особливостями політичної діяльності та політики в цілому [4].

У загальному, політичний дискурс можна розглядати з різних точок зору:

- філологічної (як будь-який інший текст);
- соціопсихолінгвістичної (для оцінки ефективності);
- індивідуально-герменевтичної (для виявлення особистісних смислів автора та інтерпретатора дискурсу за певних обставин).

Цікавим полем для дослідження є питання про конкретні форми реалізації фонових знань у межах політичного дискурсу. Для позначення конкретних мовних одиниць, що потребують адекватного перекладу, І. Г. Ігнат'єва застосовує термін «**вербальні репрезентації**», що активізують наявні у когнітивних системах комунікантів фонові знання. На думку дослідниці, у сучасному світі людина ніби одночасно живе у двох сферах: реальній, де функціонують певні події, викликані

конкретними причинами, та культурній, що складається з елементів прецедентних текстів літератури, телебачення, кіно, фольклору, які формують у межах політичного дискурсу мовці з різною метою залучають цей алюзивно-ремінісцентний культурний пласт, коментуючи події реального. При сприйнятті та вербальному відтворенні реальної дійсності зазвичай виділяють сім категорій вербальних репрезентацій різних складових фонових знань:

- персоналії: Fidel Castro, Mao, Bill Gates, Tony Blair, Mr. Putin;
- власні назви неістоти: University of California, New York Stock Exchange;
- термінологічна складова: global warming, domestic currency;
- ідеологічна складова: the Tories, Democrats, radical Islamists, Maoism;
- функціональна складова: the upper-house election, America's House speaker;
- асоціативна складова: can-do California, the Windy City;
- подієва складова: September 11th.

Перекладу будь-якого тексту має передувати аналіз, під час якого перекладач визначає загальну стратегію перекладу, а також аналізує потенційні труднощі та можливі принципи відбору мовних відповідників для їх подолання. Саме на цій стадії відбувається зчитування та розшифровка корпусу вербальних репрезентацій фонових знань та формування стратегії і відбору прийомів для їх адекватної передачі.

Одним із найвдаліших та найбільш поширених засобів прагматичної адаптації та актуалізації фонових знань є експлікація або описовий переклад, коли лексична одиниця іноземної мови замінюється словосполученням, яке адекватно передає зміст цього слова, але при цьому опис не повинен бути надто докладним і складним.

Експлікація може здійснюватись за допомогою наступних допоміжних прийомів:

- додавання елементів, які пояснюють зміст;
- описовий переклад;
- паралельний переклад;
- відновлення цілого з частини;
- повна зміна форми при збереженні змісту висловлювання;
- використання позатекстових посилань та приміток.

Основною метою експлікації фонових знань є заповнення семантичних лакун у свідомості реципієнта перекладу. Однак, перекладачеві дуже важко іноді буває вирішити, яка саме інформація відсутня у реципієнта і які фонові знання потребують експлікації для продукування адекватного та рівноцінного перекладу. Тому разом з описовим перекладом доцільно застосовувати калькування, транскрибування та гіпонімічного переклад, тобто заміну видового поняття на родове при передачі іншомовної реалії лексичною одиницею, яка має більш широке значення.

Типові помилки, пов'язані з перекладом вербальних репрезентацій фонових знань російська дослідниця І. Г. Ігнат'єва розподіляє на 4 основних групи: 1) вербальна репрезентація залишилась нерозпізнаною; 2) перекладач розпізнав вербальну репрезентацію, але вона була перекладена з порушенням норм і конвенцій target language; 3) вербальна репрезентація була розпізнана, але вона перекладена лише на основі денотативного значення слова; 4) вербальна репрезентація розпізнана, але експлікована неповно або недостатньо [2, с. 16].

Незважаючи на різні точки зору відносно лінгвістичної чи екстралінгвістичної природи фонових знань, потрібно акцентувати увагу на їх складній, динамічній, багаторівневій системі, яка включає як універсальні, так і специфічні знання, що стосуються різних сферах життєдіяльності людини та здобуті емпіричним або

опосередкованим шляхом. Переклад, як основний інструмент міжмовного та міжкультурного спілкування, забезпечує адаптацію культур, зокрема, шляхом адекватної передачі вербальних репрезентацій фонових знань. При перекладі конкретних вербальних репрезентацій фонових знань доцільно застосовувати різні прийоми перекладу, зокрема, прийом експлікації.

При вирішенні питання про необхідність експлікації перекладачу доводиться враховувати цілу низку факторів, зокрема: доступність інформації для «середнього» респондента; актуальність інформації у діяхронічному аспекті, приналежність вербальної репрезентації до універсальних чи до специфічних знань, асоціативні та конотативні зв'язки, що спрацьовують при використанні конкретних вербальних репрезентацій.

Таким чином, в якості цікавої перспективи для подальшого дослідження постає питання визначення та формулювання критеріїв відбору саме тих фонових знань, які як обов'язковими, так і факультативними у системі субкомпетенцій майбутнього перекладача.

Список використаних джерел:

1. Дейк Т. А. ван Язык. Познание. Коммуникация: [пер. с англ.] / Т. А. ван Дейк. – Благовещенск: БГК им. И. А. Бодуэна де Куртенэ, 2000. – 308 с.
2. Игнатъева И. Г. Вербальные репрезентации фоновых знаний в медиатекстах и способы их передачи в переводе (на материале медиаиздания «The Economist»): автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.20 «Сравнительно-историческое, типологическое и сопоставительное языкознание» / И. Г. Игнатъева. – Москва, 2010. – 20 с.
3. Игнатъева И. Г. Фоновые знания как составляющая компетенции переводчика медиатекстов // Актуальные вопросы филологии теория и методика преподавания иностранных языков. Межвузовский сборник научных статей. Выпуск 5. – Ростов н/Д: Изд-во РИНЯЗа, 2009. – 356 с. – С. 89–96.
4. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации / Г. Г. Почепцов. – М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер» – 2001. – 656 с.
5. Тичер С. Методы анализа текста и дискурса: [пер. с англ.] / С. Тичер, М. Мейер, Р. Водак, Е. Ветер. – Х.: Изд-во Гуманитарный Центр, 2009. – 356 с.

Веселовський Б.А.

студент,

Науковий керівник: Ніколаєва Л.О.

кандидат філологічних наук, доцент,

Інститут міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА «НЕСПРАВЖНИХ ДРУЗІВ ПЕРЕКЛАДАЧА» СЕРЕД ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ ЯК ОДИН ІЗ ОБ'ЄКТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИСЛІНГВІСТИКИ

На сучасному етапі розвитку філологічної науки, однією з найважливіших тенденцій є становлення та розвиток нового перспективного напрямку – юридична лінгвістика. Термін «юридична лінгвістика» вперше ввів у науковий обіг німецький